Dr. Tóth László
Debreceni Egyetem, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék

TANULÁSI STÍLUSOK

***Tehetség, 16* (3), 3. (2008)**

A tanulási stílusok a kognitív stílusok pedagógiai leágazásai. A legegyszerűbben úgy határozhatók meg, mint azok a módok, amelyek révén a tanulók személyiségjellemzői – igényei és preferenciái – befolyást gyakorolnak a tanulásukra A tanulási stílusok konstrukcióit sokkal kedvezőbben fogadta a pedagógia, mint a kognitív stílusokra vonatkozó eredeti elgondolásokat, azért, mert a tanulási stílusok esetében inkább a tanulási preferenciákon van a hangsúly, azaz sokkal közelebb állnak a tanulási feladatokhoz, mint az ezeket megalapozó személyiségstruktúrák.

Entwistle három fő tanulási stílust (elnevezésében: orientációt) különített el: mélyrehatolót, reprodukálót és szervezettet. A *mélyrehatoló* orientációval jellemezhető tanulók sajátosságai: a dolgok mélyebb megismerésére koncentrálás, racionalitás, versengés, intellektuális fölény demonstrálása, sikerre törekvés. A *reprodukáló* orientációval jellemezhető tanulók sajátosságai: a kudarc elkerülésére törekvés, az önálló érdeklődés hiánya, az irányítás tanártól várása. A *szervezett* orientációval jellemezhető tanulók sajátosságai: eredményekre koncentráló követelményteljesítés, önértékalapú kitartó erőfeszítés. Ugyancsak három (az előzőekhez hasonló) dimenziókat különített el Biggs is, aki ezeket „belsőleg motivált", „utilitarista" és „önmegvalósító" elnevezésekkel illette.

Pask két tanulási stratégiát és ezekhez kapcsolódó tanulási stílust mutatott ki. Az egyik stratégiát „holisztikusnak" nevezte, aminek következetes használata az *értő tanulás* stílusával társul. Az „értő" tanulók globálisan közelítenek a feladatokhoz, analógiákra és illusztrációkra támaszkodnak, és hajlamosak egy átfogó képet kialakítani, mielőtt a részletekbe elmélyednének. A „szerialista" stratégiához a *műveleti tanulás* stílusa társul. Az ilyen stílussal élő tanulók lineárisan közelítenek a feladatokhoz, figyelmüket a műveleti részletekre és az eljárások sorrendiségére irányítják. A mindkét stratégiát alkalmazni tudó diákokat Pask *rugalmas* (versatile) tanulóknak nevezi.

Marton és Säljö kétféle tanulási orientációt (stílust) különböztetnek meg: az *eredményre orientált mély megközelítést* és a *leírásra orientált felszíni megközelítést.* Az eredményre orientált megközelítés esetében a tanuló szándéka az anyag minél alaposabb, minél mélyebb megértése, aminek érdekében igyekszik az állításokat bizonyítékokkal alátámasztani, továbbá a személyes tapasztalataival összekapcsolni. A leírásra orientált tanuló az anyag memorizálására törekszik, s az egyes tényeket úgy tanulja meg, hogy a közöttük levő összefüggéseket nem keresi.

Bár az említett szerzők mindegyike a tanulási stílus különbségeit feszegeti, főleg Entwistle szerencsésebbnek tartja a „tanulási orientáció" kifejezést, amivel arra kíván utalni, hogy a tanulásban mutatkozó stílusbeli állandóságokat erősen befolyásolja a tanulóknak a szituációra vonatkozó és a motívumok által közvetített észlelése.

A jelenleg rendelkezésre álló kutatási eredmények azt bizonyítják, hogy legalább is néhány kognitív stílusnak igen jelentős szerepe van a diákok tanulásában, a pedagógusok tanításában, a tanár-diák interakcióban és a továbbtanulási és pályaválasztási döntésekben. Például a hasonló kognitív stílussal élő tanárok és diákok kölcsönösen többre becsülik egymást, mint akiknek a stílusai eltérnek, továbbá azonos „hullámhossz" esetén hatékonyabban kommunikálnak egymással.

A kognitív stílusok ismerete hozzásegíthet bennünket ahhoz, hogy a tananyag közvetítésének módját a tanulók stílusbeli jellemzőihez igazítsuk, és ezzel a tantárgyak tanulását opti-

malizáljuk. Ellenkező esetben – vagyis ha nem vesszük tekintetbe a diákok kognitív stílusát – megtörténhet, hogy a diákok szembefordulnak a pedagógiai célokkal.

Az igazodás azonban csak akkor helyénvaló, ha a cél a tantárgyi teljesítmény növelése. Amennyiben a cél a rugalmas, kreatív gondolkodás előmozdítása, inkább az igazodás elkerülése látszik célravezetőnek.

Mivel más-más körülmények között egy adott stílus-dimenzió mindkét pólusa adaptív értékű lehet, több kutató az egyes pólusok pozitív oldalainak hasznosítására hívja fel a figyelmet. Ilyen Pask elméletében a *rugalmas* tanuló, aki kombinálja az értő és a műveleti tanulást; Hudson elméletében az *intellektuálisan labilis* tanuló, aki kombinálja a konvergens és divergens gondolkodást; vagy Ramírez és Castañeda elméletében a mezőfüggés és mezőfüggetlenség dimenziójára egyaránt támaszkodó *bikognitív* fejlesztés koncepciója. Entwistle nyomatékosan aláhúzza a tervszerűen váltogatott tanulási feltételek jelentőségét, mint amelyek segítségével a gondolkodás egymást kiegészítő módjai előmozdíthatók. A rugalmas gondolkodás fejlődését tehát azzal segíthetjük elő, ha a megszokottól eltérő gondolkodási stílusokat kezdeményezünk.

A kognitív stílus korrigálását célzó beavatkozásokkal szemben – melyek a problémás vagy a korlátozott képességű tanulók számára többnyire a tanulási stílusuk átalakításán vagy tökéletesítésén keresztül próbálnak segítséget nyújtani – a tanulási stílusok korrekciós munkája kevesebb változást igényel a tanulóktól, és többnyire az oktatásban, valamint a tanulási körülményekben tesz szükségessé módosításokat. Másképpen fogalmazva arra kell törekedni, hogy a programokat igazítsuk a tanulókhoz, és ne a tanulóknak kelljen a standard programokhoz igazodniuk. Egyesek szerint azt, hogy a diákok tanulási stílusai hozzáidomuljanak a tanár stílusaihoz, az oktatás javítása útján lehet elérni. Mások lehetségesnek tartják, hogy a tanulási hiányosságoknak tűnő mozzanatok mögött valójában olyan tanulási stílusok állnak, amelyekre eddig nem figyeltek fel az oktatásban.

Az utóbbi években az olvasás korrekciójával foglalkozó pedagógusoknak azt tanácsolják, hogy próbáljanak a problémás olvasók tanulási stílusaihoz igazodó módszereket alkalmazni. Ugyanezt ajánlják a tehetségesekkel és az akadályozottakkal foglalkozó pedagógusoknak is. A tanulási stílusok mintegy vezérfonalat jelenthetnek az akadályozottak integrációját célzó törekvésekhez. Emellett a tanulási stílusokhoz igazodó oktatási és óravezetési módszerek alkalmazása a tehetséges gyermekek igényeinek a kielégítésével összefüggésben is tanácsolható.

Jóllehet a tanulási stílusra vonatkozó kutatások feltárnak bizonyos különbségeket a tanulók és a tanulási preferenciáik között, azonban ezek a különbségek nem adnak elégséges magyarázatot a tanulói varianciákra, legalábbis ahhoz nem, hogy támpontoknak lehessen tekinteni a pedagógiai beavatkozásokhoz. De egyébként is vitatható, hogy a tanulási feltételeknek az egyedi tanulói igényekhez való igazításában meddig lehet elmenni. A speciálpedagógiában – az individualizált oktatási tervek révén – nyilván tovább, mint a reguláris oktatásban.

Ami a dolog pozitív oldalát illeti, a diákok tanulási stílusát igen könnyű (és olcsó) meghatározni a különféle papír/ceruza és a megfigyeléses módszerek segítségével, a diákok tanulási stílusaiba való bepillantás pedig valóban hasznos lehet a pedagógusok számára.